

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Samhällsbyggnadsenheten
Nina Storsveen
Planeringsarkitekt FPR/MSA
010-22 44 792
nina.storsveen@lansstyrelsen.se

SAMRÅDS-
YTTRANDE
2012-12-19

Diarienummer
402-36089-2012
Dossienummer
F 766

Sida
1(9)

Partille kommun
Kommunkontoret
433 82 PARTILLE

Förslag till program för bostäder, verksamheter, skola samt vårdshus vid Jonsereds fabriker, i Partille kommun, Västra Götalands län

Handlingar daterade 2012-10-30 för samråd enligt 5 kap 11 § plan- och bygglagen (PBL 2010:900)

Länsstyrelsens samlade bedömning

Länsstyrelsen har tagit del av rubricerat program som varit ute på samråd under tiden 8 november till 6 december 2012. Programmet syftar till att undersöka möjligheterna att utveckla Jonsereds fabriksområde med bostäder, verksamheter, förskola och vårdshus.

Jonsered är ett stationssamhälle som ligger utmed ett av pärlbanden i GR:s strukturbild och har därmed goda kollektivtrafikmöjligheter. I och med detta ser Länsstyrelsen positivt på en utveckling av Jonsered som samhälle och ser fördelarna med att utveckla den kulturhistoriska miljön som bl.a. Jonsereds fabriker utgör. Däremot ser Länsstyrelsen stora svårigheter med att genomföra en exploatering av den omfattning och utbredning som föreslås i programmet. Programområdet berörs av många stora värden på både nationell och europeisk nivå, så som riksintressen för kommunikation, kulturmiljövärd och naturmiljövärd, Natura 2000, naturreservat, strandskydd, miljö kvalitetsnormer för vatten samt artskydd. I tillägg till detta behöver hänsyn även tas till dåliga geotekniska förhållanden, transporter av farligt gods, buller, förorenad mark och översvänningsrisker. Alla dessa faktorer gör utvecklingen av Jonsereds fabriker till en mycket komplex uppgift.

Länsstyrelsen ser stora risker för påtaglig skada på riksintressen för både kultur- och naturmiljö. Länsstyrelsen befarar även att ett förslag i enlighet med programmet kommer att innebära skada på Natura 2000-området samt att det strider mot syftena med naturreservatet Jonsereds strömmar och strandskyddet. Länsstyrelsen avstyrker därför en vidare planering av området i enlighet med programförslaget. I avsnitten som följer anges en motivering till denna bedömning utifrån respektive sakområde, bl.a. de grunder som i senare skede kan föranleda att Länsstyrelsen prövar kommunens beslut om att anta en detaljplan om dessa frågor inte hanteras på ett tillfredsställande sätt.

Kommunen har listat en rad utredningar som behövs inför ett fortsatt planarbete. Till denna lista vill Länsstyrelsen även tillägga vikten av att ta fram ett kulturmiljöunderlag. Länsstyrelsen anser att det är mycket viktigt att

börja med dessa utredningar för att tydligt kunna se platsens förutsättningar och kunna bedöma hur en exploatering kan vara möjlig och om den är möjlig.

Motiv för bedömningen

Prövningsgrunder enligt PBL 11 kap. 10§

Riksintresse för kulturmiljö

Programområdet omfattas av riksintresse för kulturmiljövården, Jonsered [O 35]. Jonsered är ett medvetet planerat och omsorgsfullt utformat brukssamhälle. Samhället berättar, i väl bevarade lager, på ett koncentrerat vis om Sveriges industriella historia från 1830-talet fram till 1960-talets strukturrationalisering. Kombinationen av mycket höga natur- och kulturmiljövården gör Jonsered till något högst speciellt. I synnerhet gäller detta för den äldsta och centrala delen av fabriksområdet, genom vilken Säveån slingrar sig fram i ett brant meanderlandskap.

Förslaget att blanda bostäder och verksamheter med en ökad tillgänglighet till både natur- och kulturmiljön är intressant. För ett lyckat resultat krävs samtidigt att planeringen tar sin utgångspunkt i en omsorgsfullt utformad analys av områdets historiska värden och upplevelsemässiga förutsättningar, en analys som brister i programförslaget.

I programmet föreslås att det känsliga området förtätas med tätt utplacerade och höga volymer. Programmet säger sig samtidigt syfta till att bevara den unika miljön i Jonsered, men nämner inget om något skydd för den befintliga bebyggelsen eller hur den nya bebyggelsen ska anpassas till denna. Tvärtom föreslås några av områdets mest karaktärsfulla byggnader som exempelvis maskinförråden på Holmen att rivras.

Länsstyrelsen anser att betydande kulturmiljövården uppenbart står på spel. Trots att flera av grundtankarna i programförslaget är positiva ur kulturmiljösynvinkel, gör Länsstyrelsen den sammantagna bedömningen att exploaterings omfattning innebär risk för påtaglig skada av riksintresset för kulturmiljö. För att ett planarbete ska kunna fortsätta anser Länsstyrelsen därför att ett fördjupat underlag måste utarbetas.

Riksintresse för naturvård samt Natura 2000-området Säveåns nedre del

Programområdet ligger inom riksintresse för naturvård- Säveån, Nääs, Öjared och Aspen NRO 14148. Säveån har genom sin värdefulla laxstam en central betydelse i riksintresset. Enligt riksintressets värdebeskrivning är en förutsättning för bevarande av riksintressets värden att dalgången undantas från exploateringsföretag och att Säveåns ravin undantas från exploatering av olika slag.

Nedre delen av Säveån, från sjön Aspen och nedströms till Göta älv, är ett av regeringen godkänt Natura 2000-område (SE0520183, EU:s art- och ha-

bitatdirektiv). Syftet med Natura 2000-bestämmelserna är att laxstammen ska förbli livskraftig, kungsfiskaren ska ha goda livsbetingelser och vattendragets karaktär ska bevaras.

Säveån är ett av landets mest värdefulla laxförande vattendrag och är framför allt känd för sin genetiskt unika laxstam "säveålxaxen". Säveålxaxen är nämligen en av få genetiska ursprungliga laxstammar som finns kvar i svenska vatten. Naturvärdena inom planområdet bedöms vara mycket höga och påverkningsgraden från näringsämnen, försurning och andra faktorer, idag, bedöms vara inga eller obetydlig. Det förekommer även viktiga potentiella bobrinkar för kungsfiskare inom området samt viktiga ståndplatser och lek- och uppväxtområden för lax och öring.

Åtgärder som på ett betydande sätt påverkar Natura 2000-området kräver tillstånd enligt 7 kap 28 a § miljöbalken (MB). Innebär åtgärderna en skada på Natura 2000-området får Länsstyrelsen inte meddela tillstånd enligt 7 kap 28 b § MB. Tillstånd kan dock meddelas om det saknas alternativa lösningar, verksamheten eller åtgärden måste genomföras av tvingade orsaker som har ett väsentligt allmänintresse och om kompensation för skadan genomförs. Tillstånd meddelas efter regeringens godkännande enligt 7 kap 29 § MB.

Länsstyrelsen bedömer att förslaget kommer innebära stora ingrepp i Säveån i form av olika typer av stabilitetsåtgärder (se även avsnittet om *Geoteknik och erosion* nedan). Inom planområdet förekommer det mycket viktiga miljöer för såväl lax och öring som kungsfiskare. Ingrepp i bottenmiljöer och potentiella bobrinkar för kungsfiskare anser Länsstyrelsen motverka såväl syftet med naturreservatet, Natura 2000-och strandskyddsbestämmelserna (se även avsnitten om *Strandskydd* och *Naturreservat Jonseredes strömmar* nedan).

I ett kumulativt perspektiv ska det beaktas att Säveån under lång tid framöver kommer stå under upprepad störning och ingrepp i samband med pågående och planerade brobyggen, exploateringar och stabilitetsåtgärder, främst nedströms. Detta innebär att laxen i sin vandring på flera platser kommer stöta på störningar som försämrar förutsättningarna för en god vandring. I ett kumulativt perspektiv innebär detta att laxen i det långa loppet påverkas negativt. Det är därför av yttersta vikt att förhindra ytterligare ingrepp i Säveån.

Redan för befintlig bebyggelse kan det i framtiden bli nödvändigt att skydda dessa från ökade vattenmängder. Området är utpekad som område med stor översvämningsrisk. Ny bebyggelse kan därför innebära flera negativa ingrepp i naturmiljön, i framtiden, än vad som idag kan förutses.

Länsstyrelsen kan inte utesluta att åtgärder nödvändiga för planens genomförande innebär en skada på Natura 2000-området. Länsstyrelsen bedömer att en exploatering av Jonseredes fabriker inte är av sådant väsentligt allmän-

intresse som krävs för att ingrepp i Natura 2000-område kan tillåtas. Länsstyrelsen anser heller inte att alternativa utbyggnadsområden är tillämpligt utrett.

Utöver detta bedömer Länsstyrelsen att det inte kan uteslutas att förslaget innebär påtaglig skada på riksintresset för naturvård.

Riksintresse för kommunikation

Västra Stambanan är av riksintresse för kommunikation. Frågor som främst rör buller och vibrationer måste utredas och hanteras på ett tillfredsställande sätt i en eventuell fortsatt planering, för att undvika att riksintresset påtagligt skadas (se även avsnittet *Hälsa och säkerhet* nedan och Trafikverkets yttrande daterat 2012-12-12).

Hälsa och säkerhet

Västra Stambanan ligger i programområdets norra del och utgör en stor bullerkälla. Inom programområdet ligger även Jonserefs vattenkraftverk, där buller förekommer från fläktar för kylning av aggregat samt intermitterent drift av rensmaskin för rensning av intagsgaller. I tillägg till detta förekommer ett ständigt dovt maskinljud från aggregaten.

För att studera vilken utbyggnad av området som är möjlig måste en bullerutredning tas fram. Länsstyrelsen anser att både riksdagens riktvärden för trafikbuller och riktvärden för externt industribuller ska klaras. Programområdet kan inte anses vara ett avstegsläge från riktvärdena.

Med hänsyn till markens beskaffenhet och närheten till järnvägen och vattenkraftverket anser Länsstyrelsen även att en vibrationsutredning behöver tas fram, så som även anges i programmet.

I behovsbedömningen nämns buller från befintlig miljöfarlig verksamhet (Husqvarna) och att denna har ett tillstånd som gäller en viss ljudnivå i förhållande till närmaste bostad. Kommunen anger vidare att verksamheten har bullervillkor som kan bli svåra att klara om bostäder kommer närmare. Länsstyrelsen anser att detta behöver beskrivas ytterligare. Genom att planera för bostäder närmare verksamheten kan detta innebära svårigheter för verksamheten att finnas kvar. Detta externa industribuller måste också vägas in i den totala bullerbilden.

Geoteknik och erosion

Marken uppges bestå av lera med stora mäktigheter. En geoteknisk utredning måste tas fram som även beskriver eventuella skredrisker längs Sävån.

I samband med samrådet över programmet har Länsstyrelsen tagit del av Statens Geotekniska Institutets (SGI) yttrande, daterat 2012-11-26. Länsstyrelsen instämmer i SGI:s synpunkter till fullo.

Områdets geotekniska förutsättningar har stor inverkan på om området över huvudtaget är möjligt att exploatera och i så fall i vilken omfattning.

Risk för olyckor

Programområdet ligger invid Västra stambanan som är en transportled för transporter av farligt gods. En riskbedömning är därför nödvändig.

Översvänningsrisker

Säveån slingrar sig genom planområdet vilket ställer krav på en översvämning-utredning som redogör för hur området och dess olika funktioner påverkas av höga vattennivåer. Det bör även redogöras för hur de olika funktionerna kan nyttjas vid en översvämningssituation. Kan man ta sig till och från bostaden och förskolan? Går det att säkra kommunalteknisk försörjning?

Förskola är en verksamhet som enligt Länsstyrelsens handbok *Stigande vatten* bör ligga på en betryggande nivå. Före detta Räddningsverkets översvämningsskarteringar visar på en översiktlig nivå att området är utsatt och då har dessutom ingen hänsyn tagits till klimatförändringar.

Länsstyrelsen anser att samtliga projekt bör ta hänsyn till effekterna av ett förändrat klimat. Klimatförändringar i form av ökad och intensivare nederbörd, höjda medeltemperaturer och värmeböljor, samt stigande havsnivåer, medför konsekvenser för i stort sätt alla samhällssektorer och anpassningsåtgärder är därför nödvändiga.

Det är viktigt att planområdets lämplighet över tid utreds utifrån en analys av relevanta klimateffekters inverkan på området, till exempel om ökad nederbörd kan medföra översvänningsrisk från höga flöden i Säveån. Analysen bör sedan ligga till grund för beslut om lämplig markanvändning samt vilka eventuella klimatanpassningsåtgärder som behöver integreras i planförslaget för att möta effekterna av ett förändrat klimat.

MKN för vatten

Området omfattas av miljö kvalitetsnormer (MKN) för vattenförekomsten Säveån på sträckan mellan Brodalen till Aspens utlopp. MKN har fastställts av Vattenmyndigheten för Västerhavets vattendistrikt enligt EU:s ramdirektiv för vatten. Vattenförekomsten har klassificerats till god ekologisk status 2009. Miljö kvalitetsnormen är god ekologisk status 2015. Underlag finns i databasen VISS och vattenkartan som är tillgängliga på Internet (www.viss.lst.se). En ökning av hårdgjorda ytor samt ökad biltrafik kommer att tillföra området ökad mängd dagvatten vilket skulle kunna äventyra att området inte kan bibehålla den goda statusen och uppnå fastställda MKN. Även hanteringen av förorenade massor kan påverka vattendraget. Den ekologiska statusen får inte försämrats. Som programmet anger måste dagvattenfrågan utredas, för att visa på hur dagvattnet ska hanteras utan att Säveån påverkas negativt.

Strandskydd

Delar av den föreslagna bebyggelsen verkar vara belägen inom strandskyddat område. I en tillståndsprövning enligt 11 kap MB och 7 kap 28 § MB krävs ingen strandskyddsdispens. Åtgärder som motverkar strandskyddets syften kan dock inte meddelas tillstånd.

Länsstyrelsen bedömer att föreslagen exploatering i enlighet med programmet inte är förenliga med strandskyddets syften.

Råd enligt 2 kap. PBL

Förhållande till ÖP

Programhandlingarna anger att förslaget, till viss del, strider mot gällande översiktsplan. I programmet föreslås bostäder i område som anges för verksamheter i översiktsplanen. Kommunen upprättar därför ett program.

Naturreservatet Jonsereds strömmar

Reservatet syftar till att;

- bevara och återställa strömmar, forsar och andra värdefulla vattenmiljöer
- säkerställa en naturlig vattenregim
- säkerställa uppväxtmiljöer, vandringsvägar och/eller lekområden för lax, öring, ål, asp och nejonöga
- bevara andra skyddsvärda vattenanknutna arter
- bidra till god ekologisk status
- bevara och återskapa trädridåer och andra värdefulla miljöer
- bevara ett naturligt vattendrag av fennoskandisk typ

Ingrepp som kan skada värdefulla stränder, bottnar eller som kan skada lax, ål, öring och andra vattenanknutna arter ska förhindras.

Underhållsarbete och säkerhetsarbete för anläggningar med betydelse för samhällsutvecklingen så som järnvägar, vägar, kraftledningar, industrier och bostäder kräver Länsstyrelsens tillstånd.

Även åtgärder som krävs i samband med nyexploatering eller förändrad markanvändning i angränsande områden kräver Länsstyrelsen tillstånd. Reservatsföreskrifterna ska inte gå längre i inskränkningen än vad som behövs för att uppfylla Natura 2000- och strandskyddsbestämmelserna i miljöbalken. Vid en eventuell påverkan krävs dock att alternativa åtgärder utreds och ingrepp så långt som möjligt undviks.

Programförslaget innebär en hög exploateringsgrad i ett område med stor komplexitet. Exploatering föreslås kant i kant med reservatslinjen i ett område med känd stabilitetsproblematik.

I förarbetena till miljöbalken (prop 1997/98:45, del 2, sid 15) framgår att försiktighetsprincipen i 2 kap 3 § MB bl.a. innebär att *"i de fall ett område omfattas av särskilt skydd enligt bestämmelserna i 7 kap MB ska verksamheten, även om den sker utanför det skyddade området, bedrivs på ett sådant sätt att syftet med det skyddade området inte motverkas"*.

Detta förtydligas i den delen av propositionen som behandlar 7 kap 5 § MB som gäller bildande av naturreservat. I propositionen står att *"oavsett innehållet i reservatsföreskrifterna följer det dock av miljöbalken att den som bedriver verksamhet eller vidtar åtgärder utanför reservatet skall ta hänsyn till reservatet"* (prp 1997/98:45, del 2, sid 74).

Programmets gestaltungs-förslag tar även upp gångväg inom reservatet, gångbro över Sävån samt förbättring av bro för biltrafik över ån. Ökad biltrafik kommer innebära ytterligare negativ störningar och föroreningar på Sävån. En gångstig inom reservatet i nära anslutning till bebyggelse kan komma att skapa en önskan om mer parkliknande karaktär och ingrepp för att säkerställa människors säkerhet. Detta kan inte utifrån reservatet och Natura 2000-områdets syften accepteras.

Inom eller i angränsning till planområdet förekommer det mycket värdefulla sträckor med mycket viktiga ståndplatser för laxen. Det förekommer även lekmiljöer och uppväxtområden. På alla beskrivna platser förekommer det fisk året runt och är några av de viktigaste i hela reservatet. Det finns fiskvägar för bland annat lax, öring och ål inom eller i nära anslutning till området. I området uppehåller sig större delen av åns ovanstående beskrivna fiskbestånd under sitt livstadie samt under upp och nedvandringar. Detta är känsliga perioder i fiskens livscykel och störningar såsom exempelvis PH-förändringar, vibrationer och ändrade ljusförutsättningar kan få allvarliga konsekvenser för laxbeståndet.

Kungsfiskaren omfattas av skydd enligt artskyddsförordningen. Borttagande av lämpliga bobrinkar, häckningsmiljöer för kungsfiskare kan komma att aktualisera en artskyddsprövning.

Utöver de värden som omnämns i detta avsnitt och i avsnittet om riksintresse för naturvård och Natura 2000 ovan, så berör programområdet även ett fiskevårdsområde.

Vattenverksamhet

Någon form av stabiliserande åtgärder torde krävas i och i anslutning till Sävån. Stabilitetshöjande åtgärder i den aktuella delen av Sävån kan befaras medföra betydande skada på utpekade naturvärden. Tillstånd till vattenverksamhet krävs enligt 11 kap miljöbalken.

Fornlämningar

Det finns inga kända fornlämningar inom det område som berörs av exploateringen enligt programförslaget.

Förorenad mark

Det har gjorts en översiktlig utredning av tidigare verksamhetsutövare vilket tyder på ytliga föroreningar över godkända nivåer. Utredningen behöver kompletteras för att se vad som behöver saneras inför en eventuell byggnation.

Koppling till miljömålen

Länsstyrelsen anser att den fysiska planeringen utgör ett viktigt verktyg för att uppnå miljömålen. PBL (2010:900) är direkt knuten till miljöbalken, enligt dess 2 kap 2 §. Miljömålen ska enligt miljöbalkspropositionen (1997/98:45) vara vägledande vid tillämpningen av miljöbalken.

En översiktlig redovisning av miljömål på olika nivåer, det nuvarande miljö-tillståndet och planinnehållets förhållande till detta bör beskrivas i ett eventuellt fortsatt arbete, så att det är möjligt att bedöma på ett heltäckande sätt föreslagna åtgärder ur miljösynpunkt.

Social robusthet, tillgänglighet och användbarhet

Länsstyrelsen ser positivt på att Jonsered som samhälle stärks med bl.a. hänsyn till underlag för service och pendeltågstation. En utveckling av samhället ligger i linje med Göteborgsregionens strukturbild och K2020. Länsstyrelsen anser dock inte att en utveckling av samhället ska ske på bekostnad av områdets unika kultur- och naturvärden. Dessa värden är en del av det som gör Jonsered attraktivt som boendemiljö och utgör grunden för en kreativ bas för verksamheter.

Att kommunen avser att genomföra en socialkonsekvensanalys ser Länsstyrelsen som positivt. Länsstyrelsen vill då även trycka på vikten av att lägga in ett barnperspektiv i denna analys, med bl.a. fokus på barns möjlighet till att röra sig på ett säkert sätt, attraktiva mötesplatser och möjligheter till lek. Ur ett barnperspektiv är även bullerfrågan en viktig aspekt, eftersom barn är känsligare för sådana störningar än vuxna.

Trafikfrågor

Under samrådet om programmet har Länsstyrelsen tagit del av Trafikverkets yttrande, daterat 2012-12-12. Länsstyrelsen delar Trafikverkets uppfattning.

Behovsbedömning

Kommunen bedömer att förslaget innebär betydande påverkan på miljön. En miljöbedömning med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning ska då genomföras. Länsstyrelsen delar kommunens åsikt. Samråd ska hållas med Länsstyrelsen om miljökonsekvensbeskrivningens avgränsning och omfattning.

Beredning

I handläggningen av ärendet har Patrik Jansson från enheten för skydd och säkerhet, Mats Herklint från kulturmiljöenheten, Lotta Sahlin-Skoog från miljöskydds-enheten, Teresia Holmberg från naturvårdsenheten och Linus Andersson från vattenvårdsenheten deltagit. Synpunkter har även inhämtats från övriga berörda statliga myndigheter. Ärendet har handlagts av planeringsarkitekt Nina Storsveen och granskats av samhällsbyggnadsdirektör Christer Abrahamsson. Vad som angivits ovan gäller som statens samlade myndighetsuppfattning vid en avvägning mellan olika framförda synpunkter.

Nina Storsveen

Christer Abrahamsson

Kopia (utan bilaga) till:

SGI
Trafikverket

Länsstyrelsen/
Enheten för skydd och säkerhet, Patrik Jansson
Kulturmiljöenheten, Mats Herklint
Miljöskydds-enheten, Lotta Sahlin-Skoog
Naturvårdsenheten, Teresia Holmberg
Vattenvårdsenheten, Linus Andersson
Samhällsbyggnadsenheten enligt expeditjonslista

